



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№9



ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 89 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-sentyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.



MUNDARIJA

Postdan xaridgacha: influenser va ilg'or veb-ilova (PWA – progressive web app)ning chakana sotuvga real ta'siri	14
Abdulaziz Madjidov	
Ta'lim xizmatlari bozori samaradorligini oshirishda ta'lim klasterlarining roli	22
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirishda marketingning tovar strategiyasidan foydalanish holati.....	29
Xidirov Sherzod Olimovich	
O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni institutsionallashtirish: NFIS, Finlit.uz va ta'lim islohotlari	34
Irgashev Anvar Farxodovich	
Moslashuvchan menejment tizimlarini yashil iqtisodiyotga integratsiyalash tasnifi	39
Umarov Bezxod Batirovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	43
Sheraliev Axror Sodiqovich	
O'zbekiston Respublikasida moliyaviy bank xizmatlarini rivojlantirishning tendensiyalari, undan samarali foydalanish imkoniyatlari va konseptual jihatlari	48
Roziqov Behzod Bahrom o'g'li	
Metallurgiya korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish chet el tajribasi	54
Abdullayeva Matluba Nematovna	
Исследование связи между восприятием изменения климата и внедрением устойчивых методов ведения сельского хозяйства в Узбекистане	59
Светлана Ражабова, Бахром Миркасимов	
Surxondaryo viloyati qishloq xo'jalik tarmog'ini barqaror rivojlantirishni iqtisodiy-ekologik modellari	68
Abdug'aniyev Otabek Allajonovich, Xo'jamqulov Bekzod Turdaliyevich	
Milliy iqtisodiyotda real sektor salmog'i va uning o'zgarish tendensiyalari	75
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdievich, Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	



MILLIY IQTISODIYOTDA REAL SEKTOR SALMOG' I VA UNING O'ZGARISH TENDENSIYALARI



Mambetjanov Qahramon Qurbandurdievich

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston
Milliy universiteti
"Iqtisodiyot" fakulteti i.f.d., professori.

Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti
"Iqtisodiyot" fakulteti tayanch doktoranti
ORCID ID: 0009-0002-3713-5286
E-mail: isroilovamuhabbat9897@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada 2010–2024-yillar davomida olingan statistik ma'lumotlar asosida O'zbekiston Respublikasi milliy iqtisodiyotida real sektorning tutgan o'rni va uning tarkibiy tuzilmasidagi o'zgarish tendensiyalari chuqur tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida sanoat, qurilish, qishloq xo'jaligi hamda xizmatlar sohasining yalpi ichki mahsulotdagi (YaIM) salmog'i, ularning o'zaro nisbatlaridagi dinamik o'zgarishlar va makroiqtisodiy muvozanatga ko'rsatgan ta'siri statistik, iqtisodiy-matematik hamda grafik usullar asosida yoritilgan. Maqolada real sektorning diversifikatsiyalashuvi, modernizatsiya jarayonlari, tashqi savdo va investitsiya oqimlariga nisbatan sezuvchanligi alohida o'rganilgan. Shuningdek, sohalar bo'yicha o'sish sur'atlariga ta'sir etuvchi omillar aniqlanib, milliy iqtisodiy barqarorlik va raqobatbardoshlikni ta'minlashda real sektorning ustuvor yo'nalishlari asoslab berilgan. Ilmiy tahlillar asosida real sektorni yanada rivojlantirish bo'yicha konseptual taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: milliy iqtisodiyot, real sektor, yalpi ichki mahsulot, sanoat, qurilish, qishloq xo'jaligi, xizmatlar sohasi, iqtisodiy o'sish, strukturaviy o'zgarishlar, makroiqtisodiy barqarorlik, investitsiya siyosati, modernizatsiya, diversifikatsiya, eksport salohiyati, iqtisodiy siyosat, iqtisodiy tahlil.

Abstract: This article provides an in-depth analysis of the role of the real sector in the national economy of the Republic of Uzbekistan and the trends in its structural transformation based on statistical data from 2010 to 2024. The study examines the share of industry, construction, agriculture, and the service sector in the gross domestic product (GDP), their dynamic interrelations, and their impact on macroeconomic balance using statistical, economic-mathematical, and graphical methods. The article explores the diversification and modernization of the real sector, as well as its sensitivity to foreign trade and investment flows. Additionally, it identifies key factors influencing the growth rates of each sector and substantiates the priority directions of the real sector in ensuring national economic stability and competitiveness. Conceptual proposals and recommendations for the further development of the real sector are presented based on scientific analysis.

Key words: National economy, real sector, gross domestic product, industry, construction, agriculture, services sector, economic growth, structural changes, macroeconomic stability, investment policy, modernization, diversification, export potential, economic policy, economic analysis.



Аннотация: В данной статье проведён глубокий анализ роли реального сектора в национальной экономике Республики Узбекистан и тенденций его структурных изменений на основе статистических данных за 2010–2024 годы. В рамках исследования рассматриваются доля промышленности, строительства, сельского хозяйства и сферы услуг в валовом внутреннем продукте (ВВП), динамика их взаимосвязей и влияние на макроэкономическое равновесие с использованием статистических, экономико-математических и графических методов. Особое внимание уделено процессам диверсификации и модернизации реального сектора, а также его чувствительности к внешней торговле и инвестиционным потокам. Также выявлены факторы, влияющие на темпы роста по отраслям, и обоснованы приоритетные направления развития реального сектора для обеспечения экономической стабильности и конкурентоспособности страны. На основе научного анализа разработаны концептуальные предложения и рекомендации по дальнейшему развитию реального сектора.

Ключевые слова: Национальная экономика, реальный сектор, валовой внутренний продукт, промышленность, строительство, сельское хозяйство, сфера услуг, экономический рост, структурные изменения, макроэкономическая стабильность, инвестиционная политика, модернизация, диверсификация, экспортный потенциал, экономическая политика, экономический анализ.

KIRISH

Iqtisodiyot va uning alohida tarmoqlarining investitsion faolligi yalpi talabning va kelajakda milliy ishlab chiqarish hajmi hamda bandlik darajasining muhim indikatorlari hisoblanadi. Biroq, investitsion jarayonlarni jadallashtirish uchun iqtisodiyot va uning individual tarmoqlarida amaldagi iqtisodiy holatni aniq anglash zarur. Investorlar har doim investitsiya qilinayotgan obyektning salohiyati va kelajakdagi rivojlanish istiqbollarini hisobga oladilar. Iqtisodiyotda real sektorning investitsion jozibadorligi ko'plab omillarga bog'liq bo'lib, o'ziga xos xususiyatlarga ega.

O'zbekistondagi real sektorning bugungi holatini ilmiy tahlil qilishda bir nechta asosiy omillar va taraqqiyot jihatlari hisobga olish muhimdir. Real sektor asosan iqtisodiyotning ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyati bilan bog'liq sohalarni qamrab oladi — xususan qishloq xo'jaligi, sanoat, qurilish, transport va aloqa. So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasida real sektorni rivojlantirishga qaratilgan islohotlar natijasida uning iqtisodiyotdagi ulushi izchil oshib bormoqda. Industrializatsiya jarayonlari, infratuzilmalarni takomillashtirish, mahalliy ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash hamda investitsion faollikni kuchaytirish orqali real sektor tarmoqlari keng ko'lamli o'sishni aks ettirmoqda.

Bundan tashqari, real sektorning tuzilmasi, tarmoqlararo nisbatlari va uning yalpi ichki mahsulotdagi (YaIM) salmog'i yillar davomida sezilarli o'zgarishlarga duch kelmoqda. Ushbu tendensiyalarni aniqlash, tahlil qilish va iqtisodiy jarayonlarga ularning ta'sirini baholash — mamlakat iqtisodiyotining kelgusi rivojlanish istiqbollarini belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 11.09.2023-yildagi PF-158-son Farmoni: ("O'zbekiston — 2030" strategiyasini sifatli va o'z vaqtida amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida) iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash yo'nalishida real sektorni qo'llab-quvvatlash va ushbu jabhalarda investitsiya faolligini oshirishga alohida urg'u beradi.¹

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Real sektorning milliy iqtisodiyotdagi roli va uning rivojlanish tendensiyalari masalasi jahon iqtisodiy adabiyotida keng o'rganilgan mavzulardan biri hisoblanadi. Xususan, J. M. Keynes, P. Samuelson, M. Fridman kabi klassik va neoklassik iqtisodiy maktab vakillari o'z asarlarida ishlab chiqarish salohiyati, sanoat siyosatining ustuvorligi hamda xizmatlar sektoridagi kengayish jarayonlarini iqtisodiy o'sishning asosiy omillari sifatida ko'rsatib o'tganlar.

Milliy iqtisodiyotlarda real sektorning ahamiyatiga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar, ayniqsa transformatsiya jarayonlarini boshdan kechirayotgan mamlakatlarda, asosan uning tarkibiy tuzilishi, tarmoqlar o'rtasidagi nisbatlar, investitsiya oqimlari va yalpi ichki mahsulotga (YaIM) ta'siri nuqtai nazaridan tahlil qilinmoqda. BMT, Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ) va Osiyo taraqqiyot banki kabi xalqaro tashkilotlar ham real sektorning barqaror rivojlanishini ta'minlashdagi o'rni bo'yicha keng qamrovli hisobot va tavsiyalarni muntazam e'lon qilib kelmoqda.

O'zbekistonda ushbu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar orasida Sh. X. Ziyoevning "O'zbekistonda sanoat va xizmatlar sektorining YaIMdagi o'rni: 2010–2022-yillar", "Real sektorda diversifikatsiya: qurilish va qishloq xo'jaligining iqtisodiy salmog'idagi o'zgarishlar", Q. A. Abdurahmonovning "Iqtisodiy barqarorlikka xizmatlar sektori ta'siri: O'zbekiston misolida", "Modernizatsiya jarayonlari va ixtisoslashuv: amaliy tajribalar",

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 11.09.2023 yildagi PF-158-son. <https://lex.uz/docs/-6600413?ON-DATE=12.09.2023%2000>



U. X. Qudratovning “Investitsiya siyosati va real sektor: qurilish sohasi namunalari”, “Sanoat tarmoqlarining YalMga hissasi: struktura va o‘zaro ta’sir”, Z. M. Hamidovanning “Qishloq xo‘jaligining eksport salohiyati va YalMga hissasi”, “Real sektorda resurslar samaradorligini tahlil qilish: O‘zbekiston tajribasi” kabi asarlari, shuningdek, boshqa mahalliy iqtisodchilarning ilmiy ishlari alohida o‘rin tutadi. Mazkur tadqiqotlarda real sektor tarmoqlarining yalpi mahsulotdagi ulushi, eksport imkoniyatlari, resurslardan samarali foydalanish hamda tarkibiy o‘zgarishlarning iqtisodiy barqarorlikka ta’siri chuqur o‘rganilgan.

Shu bilan birga, amaldagi strategik dasturlarda, xususan, “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”da real sektorni raqobatbardosh va innovatsion iqtisodiyot sari yo‘naltirish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.

Yuqoridagi manbalar tahlili shuni ko‘rsatadiki, real sektor bo‘yicha ilmiy-amaliy tadqiqotlar yetarli darajada olib borilgan bo‘lsa-da, uning 2010–2024-yillar davomida yuz bergan rivojlanish dinamikasi, tarkibiy o‘zgarishlari va iqtisodiy siyosat bilan o‘zaro bog‘liqligi masalalari bo‘yicha kompleks yondashuv asosidagi tahlillarga ehtiyoj mavjud. Mazkur maqola aynan shu ehtiyojdan kelib chiqib, mavzuga yangi ilmiy yondashuvni taklif etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu ilmiy maqolada milliy iqtisodiyotda real sektorning egallagan o‘rni hamda uning 2010–2024-yillar davomida kuzatilgan dinamik o‘zgarishlari kompleks tahlil qilindi. Tadqiqot metodologiyasi zamonaviy iqtisodiy tahlil yondashuvlari asosida shakllantirilib, quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

1. Tarixiy-tahliliy metod – real sektorga kiruvchi tarmoqlarning (sanoat, qurilish, qishloq xo‘jaligi va xizmatlar sohasi) rivojlanish tendensiyalari uzoq muddatli vaqt qatorida o‘rganilib, ularning YalMdagi salmog‘i tarixiy nuqta nazardan tahlil qilindi.

2. Deskriptiv statistik tahlil – Davlat statistika qo‘mitasi, Xalqaro valyuta jamg‘armasi, Jahon banki va boshqa ishonchli manbalardan olingan ma’lumotlar asosida real sektor ko‘rsatkichlarining mutlaq va nisbiy dinamikasi hisoblab chiqildi.

3. Korrelyatsion va regressiya tahlili – real sektordagi tarmoqlarning iqtisodiy o‘shishga ta’sir darajasini aniqlash maqsadida ko‘p omilli regressiya modellari tuzildi va natijalar iqtisodiy jihatdan izohlandi.

4. Tendension (trend) tahlil usuli – 2010–2024-yillar mobaynida real sektor ko‘rsatkichlarida kuzatilgan o‘zgarishlar asosida prognozlash imkonini beruvchi trend modellari ishlab chiqildi.

5. Grafik-analitik usullar – iqtisodiy ko‘rsatkichlarning vizual tavsifini ta’minlash maqsadida diagramma va infografik vizualizatsiyalardan foydalanildi.

6. Ekspert baholash usuli – sohaga oid mutaxassislar va iqtisodchi olimlarning fikrlariga tayangan holda muammolar tahlili va takliflar ilmiy asosda shakllantirildi.

Mazkur maqolaning ilmiy qimmati shundan iboratki, unda real sektorning milliy iqtisodiyotdagi tarkibiy salmog‘i, yalpi ichki mahsulotga ta’siri, tarmoqlararo munosabatlar va investitsiya oqimlari bilan bog‘liq tendensiyalar kompleks baholangan. Shu asosda iqtisodiy siyosatni takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O‘zbekiston real sektor tarmoqlari, asosan, sanoatning qayta tiklanishi, qishloq xo‘jaligining modernizatsiya qilinishi, infratuzilmaning rivojlantirilishi va raqamlashtirishga yo‘naltirilgan islohotlar orqali iqtisodiy o‘shishni ta’minlamoqda. Shu bilan birga, ekologik omillar va investitsiya muhiti asosida barqaror rivojlanishga ham alohida e’tibor qaratilmoqda. Bugungi kunda amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida iqtisodiyotning real sektorida yaratilayotgan mahsulot va xizmatlarning yillik hajmi muntazam ravishda ortib borayotgani kuzatilmoqda (1-jadval).

1-jadval. Reall sektor tarmoqlarida yaratilgan mahsulot va xizmatlarning yillik hajmi (mlrd so‘m) [1]

Tarmoqlar	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Sanoat	38,1	47,6	57,6	70,6	84,0	97,6	111,9	148,8	235,3	322,5	368,7	456,1	553,3	659,0
Qishloq xo‘jaligi	30,9	45,3	55,8	66,4	81,8	99,6	115,6	148,2	187,4	216,3	250,3	303,4	345,2	405,4
Qurilish	8,2	9,5	11,8	15,2	20,1	25,4	29,4	34,7	51,1	71,2	88,1	107,5	130,8	150,8
Aloqa	2,1	2,7	3,2	3,7	4,5	5,2	6,3	8,2	10,3	10,9	13,9	17,8	24,5	35,3
Transport	10,5	13,6	16,5	20,6	23,8	26,8	30,6	36,2	44,2	54,5	53,7	67,2	84,0	108,1



Jadval ma'lumotlarini tahlil qiladigan bo'lsak, qishloq xo'jaligida yaratilgan mahsulotlarning 2010–2023-yillar oralig'ida yilma-yil o'sish tendensiyasiga ega ekanligini kuzatish mumkin. Xuddi shuningdek, real sektorning boshqa tarmoqlarida ham yaratilgan mahsulot va xizmatlar hajmi izchil ortib borganini ko'rish mumkin. Bunda eng yuqori hajm sanoat sohasida yaratilgan bo'lib, undan keyingi o'rinda qishloq xo'jaligi tarmog'idagi mahsulot va xizmatlar yetakchilik qilmoqda. Transport xizmatlari hajmida ham so'nggi yillarda sezilarli o'sish qayd etilgan bo'lsa-da, aloqa xizmatlari hajmi nisbatan sustroq sur'atda ortmoqda.

Aloqa tarmog'ining sekin rivojlanishiga bir nechta omillar sabab bo'lishi mumkin:

1. Texnologik muammolar – aloqa tarmoqlarida texnologiyalarni doimiy ravishda yangilab borish talab etiladi. Yangi standartlarni joriy etish yoki keng ko'lamli texnologik muammolar mavjud tizimlarning jadallik bilan rivojlanishini sekinlashtirishi mumkin.

2. Infratuzilma yetishmasligi – samarali aloqa tizimlari uchun kengaytirilgan infratuzilma zarur. Agar mavjud infratuzilma yetarli bo'lmasa yoki yuklamalarni qamrab olish imkoniyatlari cheklangan bo'lsa, tarmoqning rivojlanishi sekinlashadi.

3. Foydalanuvchi talabi va ommalashuv darajasi – yangi aloqa tizimlari va xizmatlariga bo'lgan talab ayrim hududlarda past bo'lishi mumkin. Agar aholining katta qismi eski usullardan foydalanishda davom etsa yoki yangi texnologiyalar keng ommalashmagan bo'lsa, bu ham o'sish sur'atining sekinlashishiga olib keladi.

4. Ekologik va iqtisodiy omillar – resurslar tanqisligi va iqtisodiy vaziyatlar aloqa tarmoqlarini modernizatsiya qilish hamda kengaytirishda qo'shimcha qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi.

Yuqoridagi omillardan biri yoki bir nechtasi aloqa xizmatlari hajmining boshqa tarmoqlarga nisbatan sustroq o'sishiga sabab bo'lganini ko'rsatadi.

Shuningdek, pastdagi jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, milliy iqtisodiyotning real sektor tarmoqlarida yaratilgan mahsulot va xizmatlarning aholi jon boshiga o'sish sur'ati 2010–2023-yillar kesimida ifodalangan. Jumladan, qishloq xo'jaligi tarmog'ida o'rtacha yillik o'sish sur'ati 4,6 foiz, sanoatda 5,8 foiz, qurilish tarmog'ida 11,5 foiz, aloqa xizmatlarida 23,2 foiz, transport xizmatlari tarmog'ida esa 7,4 foizni tashkil etgan. Bu raqamlar real sektorning milliy iqtisodiyotdagi izchil va diversifikatsiyalangan o'sish tendensiyalarini yaqqol ko'rsatib bermoqda (2-jadval).

2-jadval. Real sektor tarmoqlarida yaratilgan mahsulot va xizmatlarning yillik o'sish sur'ati (foizda) [2]

Yil	Sanoat	Qishloq xo'jaligi	Qurilish	Aloqa	Transport
2010	105.9	106.3	105.1	130.5	109.8
2011	104.4	106.2	107.8	141.4	112.5
2012	105.7	107.2	113.7	123.6	109.4
2013	107.5	106.6	117.2	121.2	108.0
2014	104.5	106.3	117.6	127.6	104.6
2015	105.3	106.1	118.8	116.0	104.3
2016	105.4	106.3	107.2	114.6	107.8
2017	105.2	101.0	106.0	121.3	109.9
2018	110.8	100.2	114.3	115.9	104.5
2019	105.0	103.3	122.9	108.3	106.7
2020	100.9	102.7	109.5	123.8	91.4
2021	108.8	103.9	106.8	126.4	115.7
2022	105.3	103.6	106.6	128.8	111.8
2023	106.3	104.0	107.0	125.4	107.2

Jadvalda keltirilgan ma'lumotlar real sektor tarmoqlarining (sanoat, qishloq xo'jaligi, qurilish, aloqa va transport) 2010-yildan 2023-yilgacha bo'lgan davrdagi yillik o'sish sur'atlarini foizda ifodalaydi. Bu ma'lumotlarga ilmiy asoslangan holda quyidagi umumiy tendensiyalarni ko'rish mumkin: barcha tarmoqlar aksariyat yillarda ijobiy o'sish sur'atlarini ko'rsatgan, bu esa O'zbekiston iqtisodiyotida ishlab chiqarish va xizmatlar hajmining kengayib borayotganidan dalolat beradi. Har bir tarmoqning o'sish sur'ati yilma-yil farq qilib turgan, bu esa ularning iqtisodiy sharoitlar, investitsiyalar, innovatsiyalar va boshqa omillarga turlicha ta'sirchanligini ko'rsatadi.

Jadval ma'lumotlarini tarmoqlar kesimida tahlil qilganimizda:

1. Sanoat tarmog'ining o'sish sur'atlari nisbatan barqaror bo'lib, 2018-yilda sezilarli o'sish kuzatilgan (110,8%). Bu, ehtimol, ishlab chiqarish quvvatlarining modernizatsiyasi, yangi texnologiyalarning joriy etilishi va eksport bozorlarining kengayishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin. 2020-yilda o'sish sur'atining pasayishi (100,9%) COVID-19 pandemiyasining ta'siri bilan izohlanadi.



2. Qishloq xo'jaligi tarmog'ida o'sish sur'atlari nisbatan past va barqaror bo'lgan. 2017-yilda o'sish sur'atining pasayishi (101%) ob-havo sharoitlarining noqulay kelishi yoki boshqa tashqi omillar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. 2018-yilda ham o'sish sur'ati past bo'lgan (100,2%).

3. Qurilish tarmog'i yuqori o'sish sur'atlarini namoyon etgan, ayniqsa 2013–2019-yillar oralig'ida. Bu davrda qurilishga investitsiyalarning ko'payishi, infratuzilma loyihalarining amalga oshirilishi va uy-joy qurilishining faollashuvi kuzatilgan. 2020-yilda o'sish sur'atining pasayishi (109,5%) pandemiya bilan bog'liq cheklovlar va iqtisodiy noaniqliklar bilan izohlanadi.

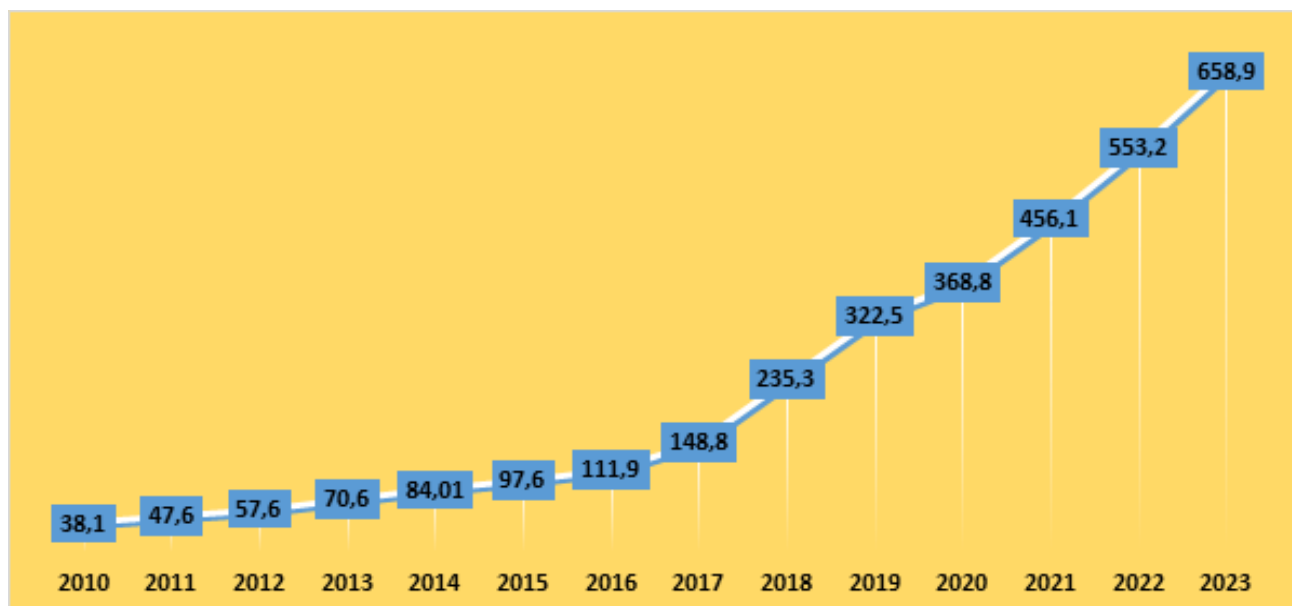
4. Aloqa tarmog'i eng yuqori o'sish sur'atlarini ko'rsatgan. Bu axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, internet va mobil aloqa xizmatlariga talabning ortishi hamda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bilan izohlanadi.

5. Transport tarmog'ining o'sish sur'atlari nisbatan o'zgaruvchan bo'lgan. 2020-yilda keskin pasayish (91,4%) COVID-19 pandemiyasi davrida transport harakatining cheklanishi, turizmning kamayishi va iqtisodiy faollikning pasayishi bilan bog'liq. 2021-yilda o'sish sur'ati qayta tiklangan (115,7%)ini ko'rish mumkin.

O'sish sur'atlaridagi farqlar iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlar yuz berayotganini ko'rsatadi, bunda yuqori texnologiyali va xizmat ko'rsatish tarmoqlarining ulushi ortib bormoqda. Aloqa tarmog'ining yuqori o'sishi innovatsiyalar va texnologik taraqqiyotning iqtisodiy o'sishdagi muhim rolini tasdiqlaydi. Ushbu jadvaldagi ma'lumotlar O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanish tendensiyalarini va har bir tarmoqning o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiradi. Bu ma'lumotlar iqtisodiy siyosatni shakllantirish, investitsiyalarni yo'naltirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun muhim axborot manbai bo'lib xizmat qiladi.

O'zbekiston sanoati so'nggi yillarda sezilarli darajada o'sdi. Buning asosiy sabablari: davlat tomonidan amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar, jumladan, xususiylashtirish, liberallashtirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, xorijiy va mahalliy investitsiyalarning sanoatga jalb qilinishi, yangi korxonalarining ochilishi va mavjudlarining modernizatsiya qilinishi, zamonaviy texnologiyalarning joriy etilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirdi va yangi turdagi mahsulotlarni ishlab chiqarish imkonini berdi. Sanoat klasterlarining tashkil etilishi va rivojlantirilishi ishlab chiqarish samaradorligini oshirdi hamda qo'shimcha qiymat yaratdi.

Yuqoridagi omillar ta'sirini quyidagi grafikda o'sish tendensiyasi orqali ko'rish mumkin (1-rasm).



1-rasm. Sanoat mahsuloti ishlab chiqarish yillik hajmi (mlrd so'mda) [3]

2010–2023-yillarda sanoat mahsuloti ishlab chiqarish hajmi yilma-yil ortib borgan. 2020-yilda 368 740,2 mlrd so'mlik sanoat mahsuloti ishlab chiqarilgan bo'lsa, 2023-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 658 991,7 mlrd so'mni tashkil etib, deyarli ikki barobarga oshgan. Ishlab chiqarishning ko'p tarmoqli va yetarli darajada diversifikatsiyalangan tuzilmasi sanoatning o'sish dinamikasiga hal qiluvchi ta'sir ko'rsatgan. Ishlab chiqarish sohasining deyarli barcha yo'nalishlarida ijobiy natijalar qayd etilgan. Bu esa yil yakunlari bo'yicha respublika eksport tushumlari tarkibida sanoatning yuqori ulushi tufayli umumiy hajmning ortganidan dalolat beradi.

O'zbekistonda sanoat mahsuloti hajmining o'sishiga davlatning oqilona iqtisodiy siyosati, texnologik taraqqiyot, inson kapitaliga kiritilgan investitsiyalar va tashqi iqtisodiy aloqalarning rivojlanishi sanoatning yanada yuqori sur'atlarda o'sishini ta'minlagan. Kelgusida ham ushbu omillarni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish sanoatning barqaror o'sishi hamda iqtisodiyotning diversifikatsiyasi uchun muhim hisoblanadi.



Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kelgusida O'zbekiston sanoatining yanada rivojlanishi uchun investitsiyalarni jalb qilish, sanoat korxonalarini modernizatsiya qilish, texnologik taraqqiyotga e'tibor qaratish, innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, malakali kadrlarni tayyorlash va ularning malakasini oshirish, eksportni diversifikatsiya qilish va jahon bozorlariga chiqishni kengaytirish, qulay biznes muhitini yaratish hamda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Reall sektorning keyingi eng yirik tarmoqlaridan biri hisoblangan qishloq xo'jaligi sohasini rivojlantirish iqtisodiyotning muhim va strategik yo'nalishidir. Ushbu tarmoq aholining farovonligini ta'minlash va barqaror iqtisodiy taraqqiyotni kafolatlashga xizmat qiladi. Real sektorning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida qishloq xo'jaligi aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, eksport salohiyatini oshirish va mamlakat iqtisodiyotiga munosib hissa qo'shish kabi muhim vazifalarni bajaradi.

Quyidagi jadvalda qishloq xo'jaligida yaratilgan mahsulotlarning 2010–2023-yillar kesimidagi yillik o'sish sur'atlari aks ettirilgan (3-jadval).

3-jadval. Qishloq xo'jaligi tarmoqlari mahsulotlarining umumiy hajmining yillik o'sish sur'ati (foizda) [4]

Yil	Dehqonchilik mahsulotlari	Chorvachilik mahsuloti	Qishloq xo'jaligi mahsulotlari	Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi mahsulot (xizmat)lari
2010	105.9	106.9	106.3	106.0
2011	104.9	108.0	106.2	106.3
2012	107.1	107.4	107.2	106.9
2013	106.1	107.3	106.6	106.5
2014	105.9	106.7	106.3	106.1
2015	105.5	106.9	106.1	106.1
2016	105.7	107.0	106.3	106.1
2017	98.2	104.1	101.0	101.2
2018	95.8	105.7	100.2	100.3
2019	104.8	101.6	103.3	103.1
2020	103.2	102.1	102.7	102.9
2021	104.3	103.5	103.9	104.0
2022	103.8	103.3	103.6	103.6
2023	104.3	103.7	104.0	104.1

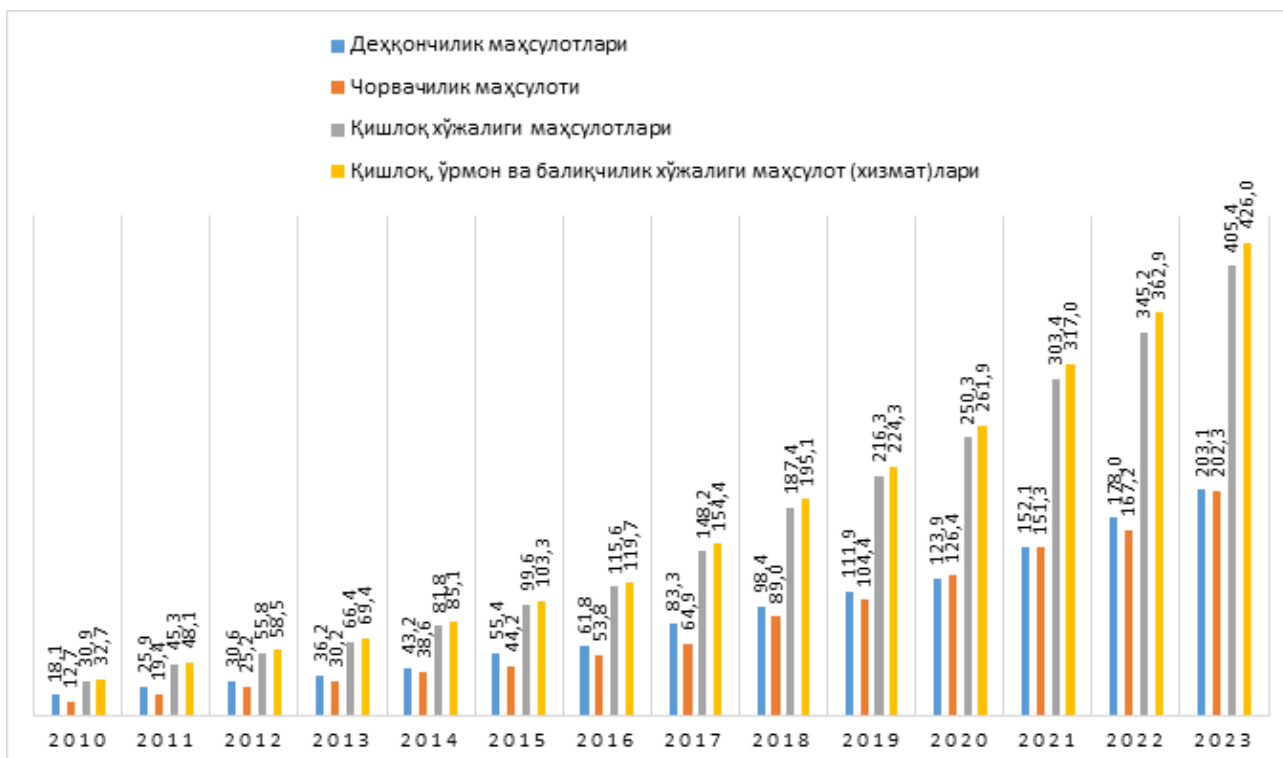
Ma'lumotlar qishloq xo'jaligi mahsulotlarining yillik o'sish sur'atini ko'rsatadi. Bu ma'lumotlarni quyidagicha tahlil qilishimiz mumkin: dehqonchilik mahsulotlarida 2010–2016-yillar oralig'ida barqaror o'sish kuzatildi. 2017-yilda sezilarli pasayish kuzatildi. 2018–2019-yillarda yana pasayish qayd etildi. 2020–2023-yillarda esa o'sish tendensiyasi qayta tiklandi.

Chorvachilik mahsulotlarida 2010–2017-yillar oralig'ida barqaror o'sish kuzatilgan, biroq o'sish sur'ati bir oz sekinlashgan. 2018–2019-yillarda biroz pasayish kuzatildi. 2020–2023-yillarda o'sish tendensiyasi saqlanib qoldi.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarida umumiy tendensiya dehqonchilik va chorvachilik tarmoqlariga o'xshash bo'lib, 2010–2016-yillarda o'sish, 2017–2019-yillarda pasayish va 2020–2023-yillarda yana o'sish kuzatilgan. Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi mahsulot (xizmat)lari ko'rsatkichlari ham qishloq xo'jaligi mahsulotlariga o'xshash tendensiyani namoyon qiladi.

Bundan shunday xulosa chiqarish mumkin: 2010–2016-yillar qishloq xo'jaligi uchun yaxshi davr bo'lgan, barqaror o'sish kuzatilgan. 2017–2019-yillar qiyin davr bo'lib, pasayish kuzatilgan. Bunga ob-havo sharoitining o'zgarishi, bozor kon'yunkturasi yoki boshqa omillar ta'sir qilgan bo'lishi mumkin. 2020-yildan boshlab qishloq xo'jaligi yana tiklanish yo'liga o'tgan. Bu hukumat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralari, yangi texnologiyalarning joriy etilishi yoki boshqa omillar bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

So'nggi yillarda qishloq xo'jaligini isloh qilish va bozor mexanizmlarini joriy etish bo'yicha keng ko'lamlı ishlar amalga oshirildi. Zepo, mamlakatimiz qishloq xo'jaligi bo'yicha katta salohiyatga ega. Qishloq xo'jaligining barcha tarmoqlarida yaratilgan mahsulot va xizmatlarning ulushi yil sayin ortib bormoqda. Xususan, oxirgi yillarda qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi mahsulot (xizmat)lari hajmi sezilarli darajada oshgan (2-rasm).



2-rasm. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining umumiy yillik hajmi (mln so'm) [5]

Berilgan ma'lumotlarni tahlili shuni ko'rsatadiki, dehqonchilik mahsulotlari va chorvachilik mahsulotlarining o'sish sur'atlari bir-biriga yaqin bo'lib, qishloq xo'jaligining asosiy qismini tashkil etadi. Qishloq xo'jaligining umumiy mahsulot hajmi, dehqonchilik va chorvachilik mahsulotlari yig'indisidan tashkil topganligi sababli, ularning o'sishiga mos ravishda ortgan. Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligining umumiy hajmi qishloq xo'jaligi hajmidan yuqori bo'lib, o'rmon va baliqchilik tarmoqlarining ham umumiy iqtisodiyotga qo'shayotgan hissassi mavjudligini ko'rsatadi.

Tarmoqlar kesimida tahlil qilganimizda, dehqonchilikda katta o'sish kuzatilgan. Bu, ehtimol, qishloq xo'jaligida zamonaviy texnologiyalarning qo'llanilishi, urug'chilik va seleksiya ishlarining takomillashuvi, sug'orish tizimlarining yaxshilanishi hamda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash kabi omillar bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Chorvachilik ham barqaror o'sish ko'rsatgan. Bu, chorvachilikni rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlari, naslchilik ishlarining yaxshilanishi va ozuqa bazasining mustahkamlanishi kabi omillar bilan izohlanadi.

Dehqonchilik va chorvachilik tarmoqlaridagi o'sish qishloq xo'jaligining umumiy mahsulot hajmining ortishiga olib kelgan. Qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligi mahsulot (xizmat)lari hajmidagi o'sish qishloq xo'jaligining umumiy rivojlanishi, o'rmon resurslaridan foydalanish va baliqchilikni rivojlantirish kabi omillar bilan bog'liq. Ma'lumotlar qishloq, o'rmon va baliqchilik xo'jaligining barqaror o'sishini ko'rsatadi. Bu esa mamlakat iqtisodiyotining ushbu muhim tarmog'i rivojlanayotganidan dalolat beradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, respublikada qishloq xo'jaligi tarmog'ining rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan salbiy omillardan eng asosiysi narx hisoblanadi. Buni qishloq xo'jaligi mahsulotlari va agrar ishlab chiqarish uchun resurslar narxining bir-biriga mos kelmasligi, iqtisodiyotni erkinlashtirish sharoitida resurs narxlarining xarid narxlariga nisbatan tezroq o'sib borayotganligida ko'rish mumkin.

Shuningdek, ***"2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi"***ga muvofiq, qishloq xo'jaligini ilmiy asosda intensiv rivojlantirish orqali dehqon va fermerlar daromadini kamida 2 barobarga oshirish, qishloq xo'jaligining yillik o'sishini kamida 5 foizga yetkazish ustuvor maqsad sifatida belgilangan.

O'zbekiston Respublikasining 2030-yilgacha bo'lgan davrda Taraqqiyot strategiyasida qishloq xo'jaligi sohasiga oid bir qator muhim fikrlar keltirilgan. Xususan, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash borasida aholiga sifatli va xavfsiz oziq-ovqat mahsulotlarini yetkazib berish, ichki bozorni to'yintirish va eksport salohiyatini oshirish, ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, ya'ni turli xil mahsulotlarni ko'paytirish, qishloq xo'jaligiga zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalarni joriy etish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish ko'zda tutilgan.

O'zbekiston 2021-yil aprel oyida GSP+ maqomini qo'lga kiritgan bo'lib, bu maqom mamlakat uchun juda muhimdir. Natijada, ushbu mahsulotlar eksporti 2017-yildagi 1,2 mlrd dollardan 2022-yilda 3,2 mlrd dollargacha oshirilgan [6]. Bu O'zbekistonga Yevropa Ittifoqi bozoriga ko'proq mahsulotlarni bojxona to'lovlarisiz



yoki kamaytirilgan bojxona stavkalari bilan eksport qilish imkonini beradi. O'z navbatida, bu O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishiga va xalqaro savdodagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

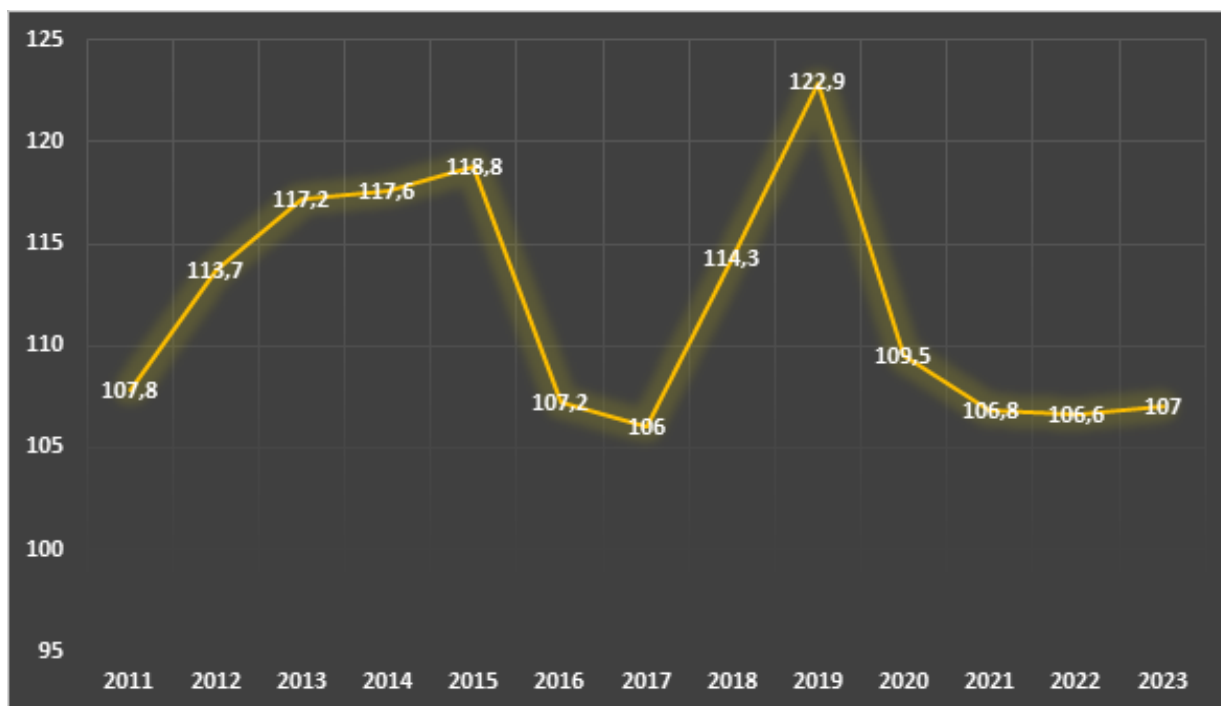
Shuningdek, respublikamizda qishloq xo'jaligidagi yutuqlar bilan bir qatorda ayrim kamchiliklar ham mavjud. Jumladan, suv resurslarining tobora kamayib borayotganligi bois, ushbu sohada qator choralarning amalga oshirilmoqda. Xususan, Suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020–2030-yillarga mo'ljallangan konsepsiyasi tasdiqlandi. Ta'kidlash joizki, 2017–2022-yillarda jami 1,4 mln gektar maydonda suv tejavchi texnologiyalar joriy etildi. Maqsad bitta – iqtisodiy foyda ko'rish bilan birga, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va xalq farovonligini oshirishdan iborat.

Umuman olganda, xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, qishloq xo'jaligida qo'shilgan qiymatni oshirish uchun mahsulotlarni qayta ishlash va saqlash bo'yicha zamonaviy korxonalarni tashkil etish, qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini ko'paytirish, yangi bozorlarni izlash, klaster tizimini rivojlantirish, ya'ni ishlab chiqarishdan to realizatsiyagacha bo'lgan jarayonlarni birlashtirish, qishloq xo'jaligi sohasidagi logistika tizimini takomillashtirish, qishloq aholisining turmush darajasini oshirish uchun qishloq joylarda ijtimoiy va ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirish, aholining daromadlarini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, qishloq xo'jaligi sohasidagi kadrlar salohiyatini oshirish, malakali mutaxassislar tayyorlash hamda barqaror rivojlanish tamoyillariga amal qilish maqsadga muvofiqdir. Buning uchun atrof-muhitni muhofaza qilish, tuproq unumdorligini saqlash va organik qishloq xo'jaligini rivojlantirishga doir choralarni amalga oshirish zarur.

Real sektorning keyingi eng muhim tarmoqlaridan biri hisoblangan qurilish sohasi iqtisodiyotning barcha sohalarida moddiy-texnik bazani yaratishda, aholining shinam uy-joy, ijtimoiy va muhandislik infratuzilmasi xizmatlari, shuningdek, madaniy hordiqqa bo'lgan ehtiyojlarini qondirishda muhim rol o'ynaydi.

Mazkur qurilish tarmog'ini modernizatsiya qilish, jadallik bilan va innovatsion rivojlantirishning 2021–2025-yillarga mo'ljallangan strategiyasi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 13-martdagi PF-5963-sonli "O'zbekiston Respublikasining qurilish sohasida islohotlarni chuqurlashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoniga muvofiq ishlab chiqilgan. Ushbu strategiya xorijiy mamlakatlarning qurilish sohasidagi struktura o'zgarishlari bo'yicha ilg'or tajribalarini va shaharsozlik faoliyati rivojlanishining jahon tendensiyalarini o'rganish asosida 2021–2025-yillarda qurilish tarmog'ini rivojlantirish maqsadlari va ustuvor yo'nalishlarini, islohotlar strategiyasini belgilab bergan. Qurilish tarmog'ida boshqaruvning zamonaviy uslublarini shakllantirish, loyihalarni amalga oshirishda investitsion jozibadorlikni oshirish va innovatsion yechimlarni joriy etishga qaratilgan o'zgarishlarni amalga oshirish strategiyaning asosiy maqsadi hisoblanadi.

Umuman olganda, qurilish sohasidagi davlat siyosati mamlakat, mintaqalar va tarmoqlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturlarini muvaffaqiyatli amalga oshirishni ta'minlash maqsadida innovatsiyalar, investitsiyalar, mehnat va moddiy resurslardan samarali foydalanish orqali tarmoq salohiyatini oshirishga yo'naltirilganligi bilan ahamiyatlidir. Qurilish sohasini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan davlat siyosati (soliq imtiyozlari, subsidiyalar, qulay kreditlar, litsenziyalarni soddalashtirish) sohaning o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda (3-rasm).



3-rasm. Qurilish ishlari hajmining yillik o'sish sur'ati (foizda) [7]



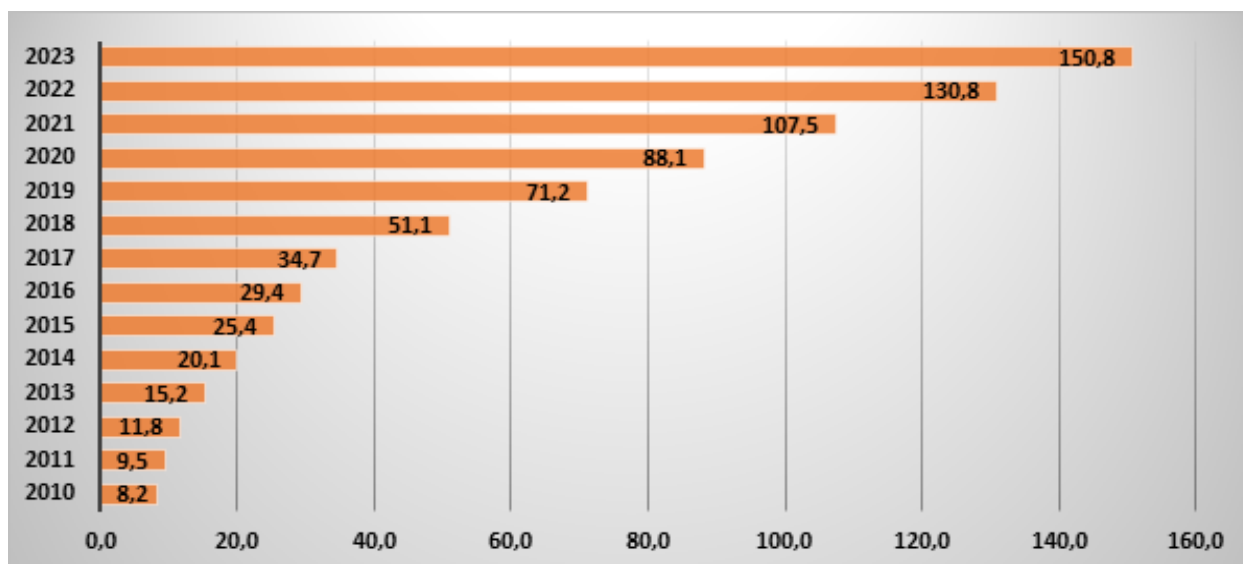
Berilgan ma'lumotlar qurilish tarmog'ining yillik o'sish sur'atini foizlarda ko'rsatadi. Tahlil natijalari 2011–2023-yillar oralig'ida qurilish tarmog'idagi o'sish ko'proq vaqt davomida ijobiy bo'lganini ko'rsatdi. Grafikdagi umumiy tendensiya shuni anglatadiki, o'sish sur'atlari yilma-yil o'zgarib turgan, eng yuqori o'sish 2019-yilda qayd etilgan (122,9%) bo'lsa, eng past o'sish 2016-yilda qayd etilgan (107,2%).

Yillar bo'yicha tahlil qilsak, 2011–2015-yillarda o'sish sur'atlari barqaror tendensiyaga ega bo'lgan. O'sish sur'ati 2015-yilda 118,8% ga yetgan. 2016–2017-yillarda o'sish sur'atlari pasaygan (2016-yilda 107,2% va 2017-yilda 106%). 2018–2019-yillarda o'sish yana tiklana boshlagan va 2019-yilda eng yuqori darajaga (122,9%) yetgan. 2020-yilda o'sish sur'ati pasaygan (109,5%), biroq 2021-yildan boshlab o'sish sur'atlari (106–107%) barqarorlashgani ko'rinadi.

Bundan xulosa qilish mumkinki: uy-joy qurilishining o'sishi aholining ko'payishi va shaharsozlik jarayonlari bilan bog'liq bo'lib, uy-joy qurilishiga bo'lgan talabni oshirgan. Yo'llar, ko'priklar, aeroportlar va boshqa infratuzilma obyektlarining barpo etilishi qurilish mahsulotlariga talabni kuchaytirgan. Shuningdek, yangi sanoat korxonalarini va zavodlarning qurilishi hamda mavjudlarini modernizatsiya qilish qurilish materiallariga bo'lgan talabni oshirgan.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda qurilish sohasi bugungi kunda jadal rivojlanish bosqichida bo'lib, iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda qurilish sohasidagi yalpi ichki mahsulot (YaIM)ning o'sish sur'atlari yuqori darajada saqlanib qolmoqda. Davlatning qo'llab-quvvatlash choralari, investitsiyalarning ko'payishi, uy-joy qurilishining jadallashuvi, infratuzilma loyihalarining amalga oshirilishi, sanoat obyektlarini qurish va aholining ehtiyojlari sohaning rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Biroq, sohada ayrim muammolar ham mavjud bo'lib, ularni bartaraf etish kelgusida sohaning yanada rivojlanishiga olib keladi va o'z navbatida ishlab chiqarish hajmining ortishiga hamda yangi ish o'rinlarining yaratilishiga xizmat qiladi (4-rasm).



4-rasm. Qurilish mahsulotlarining umumiy yillik hajmi (mlrd so'm) [8].

Qurilish tarmog'ida yaratilgan xizmatlarning yillik hajmiga oid ma'lumotlar asosidagi tahlil shuni ko'rsatadiki: 2011–2023-yillar oralig'ida qurilish sohasida xizmatlar hajmi asosan o'sish tendensiyasini namoyon qilgan. Biroq bu o'sish bir tekisda bo'lmagan, vaqt-vaqti bilan pasayishlar va tebranishlar kuzatilgan.

2011–2019-yillar: ushbu davrda sezilarli o'sish kuzatilgan. 2019-yilda eng yuqori darajaga chiqqan (122,9 mlrd so'm). 2020–2023-yillar: bu davrda o'sish sustlashgan, pasayish va nisbiy barqarorlik kuzatilgan. 2020-yilda pasayish (109,5 mlrd so'm), 2021–2023-yillarda esa nisbatan barqarorlik (106,8–107 mlrd so'm) kuzatilgan.

Bundan ko'rinadiki, aholining daromadlarining oshishi, investitsiyalarning ko'payishi, shaharsozlik va infratuzilma loyihalarining amalga oshirilishi qurilish sohasini rag'batlantiradi. Aksincha, jahon moliyaviy inqirozlari va iqtisodiy turg'unlik qurilish sohasiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Qurilish materiallari, ishchi kuchi va boshqa resurslar narxining oshishi qurilish xarajatlarini ko'paytiradi va qurilish loyihalarini amalga oshirish imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Qurilishga oid qonunchilikdagi o'zgarishlar hamda litsenziyalash tartiblaridagi yangiliklar ham qurilish sohasiga ta'sir qilishi mumkin.

Shuni aytilish joizki, kelgusida qurilish sohasining o'sishi davom etishi kutilmoqda. Chunki aholining soni ko'payishi, shaharlarning rivojlanishi, infratuzilma loyihalarining amalga oshirilishi va yangi uy-joylarga bo'lgan talab qurilish sohasining o'sishini ta'minlaydi. Qurilish sohasida raqamli texnologiyalarning (BIM, IoT, 3D-printing)



keng qo'llanilishi qurilish jarayonlarini samaraliroq, tezkor va arzonroq qiladi. Ekologik toza materiallardan foydalanish, energiya tejamlor texnologiyalarni joriy etish yashil qurilish tendensiyasini kuchaytiradi. Bundan tashqari, davlat tomonidan qurilish sohasini qo'llab-quvvatlash, xususiy sektor bilan hamkorlikni kengaytirish va investitsiyalarni jalb qilish sohaning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Real sektorning keyingi eng muhim tarmoqlaridan biri hisoblangan xizmat ko'rsatish sohasida foydalaniladigan moddiy va moliyaviy resurslar hamda mehnat resurslari ulushining ortib borayotgani butun dunyoda iqtisodiy rivojlanishning muhim namunasi hisoblanadi. Ushbu sohaning rivojlanishi ishlab chiqaruvchi kuchlar va bandlik darajasining oshishida, shuningdek tobora ko'proq ilg'or texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy etish orqali mehnatni texnik jihatdan ta'minlashning ortib borishida namoyon bo'ladi.

Xizmat ko'rsatish sohasi iqtisodiyotning turli yo'nalishlari – jumladan ishlab chiqarish, qishloq xo'jaligi, qurilish va boshqa tarmoqlar bilan uzviy bog'langan bo'lib, iqtisodiy o'sish va aholi farovonligini oshirishda muhim rol o'ynaydi.

O'zbekiston iqtisodiyotida xizmatlar sohasi muhim o'rin tutadi va so'nggi yillarda jadal rivojlanmoqda. Hukumat xizmatlar sohasini rivojlantirishga katta e'tibor qaratmoqda, bu esa sohani diversifikatsiya qilish, raqobatni kuchaytirish, investitsiyalarni jalb qilish va yangi ish o'rinlarini yaratishga yordam beradi. Shu bilan birga, hozirgi davrda xizmatlar sohasida savdo, aloqa va axborotlashtirish, ta'lim va transport xizmatlaridagi o'zgarishlar boshqa turdagi xizmatlarga nisbatan yuqori o'sish bo'yicha natijalar qayd etgan (4-jadval).

4-jadval. Ko'rsatilgan xizmatlarning yillik o'sish sur'ati [9]

Klassifikator	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Savdo xizmatlari	121,5	115,7	115,4	113,9	115,7	118,5	120,5	100,3	104,9	107,4	103,8	112,3	108,3	110,6
Aloqa va axborotlashtirish xizmatlari	130,5	141,4	123,6	121,2	127,6	116	114,6	121,3	115,9	108,3	123,8	126,4	128,8	125,4
Transport xizmatlari	109,8	112,5	109,4	108	104,6	104,3	107,8	109,9	104,5	106,7	91,4	115,7	111,8	107,2
Yashash va ovqatlanish xizmatlari	127,1	123,5	116	119,1	116,5	119	121,1	112,1	107	107,3	80,3	132,3	122,3	113,5
Ko'chmas mulk bilan bog'liq xizmatlar	128,4	122	123,6	116,8	119,9	118,5	117,5	106,6	107,9	104,7	90	123,1	110	112,6
Me'morchilik, muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar	108	118,8	131	115,8	107,4	106,6	115,3	124,7	118,1	115,5	93,3	117,9	105,9	101,5
Ijara xizmatlari	116	117,9	121,2	119,2	119,1	113,8	117,6	102,1	110,4	98,3	98,4	118,7	112,6	102,4
Ta'lim sohasidagi xizmatlar	90,1	105	105,2	105,2	109,1	111,2	107,8	125,6	110,5	109,5	101	130,8	114,1	123,1
Sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlar	121,2	133,2	138,8	130,9	116,3	117,2	122,2	116,9	113,4	114,7	94,8	128,5	113,4	112,3
Kompyuterlar va maishiy tovarlarni ta'mirlash bo'yicha xizmatlar	115,3	119,5	120,7	117,5	116,3	116,3	115,6	102,6	104,2	107,1	94,5	122,9	106,6	105,3
Shaxsiy xizmatlar	119	124,9	124,5	121,7	121,4	107	113,8	100,7	102,2	105,4	94,7	114,4	107,1	106,3
Boshqa xizmatlar	121	123,9	120,7	113,6	117	113,5	114,9	111,8	121,2	116,3	99,7	113	114,4	125,7

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, xizmatlarning barcha turlarida yillik o'sish sur'atlari turlicha. 2017–2020-yillar oralig'ida bir qator xizmat turlarida pasayish kuzatilgan, bunga turli omillar, jumladan, iqtisodiy vaziyat va global



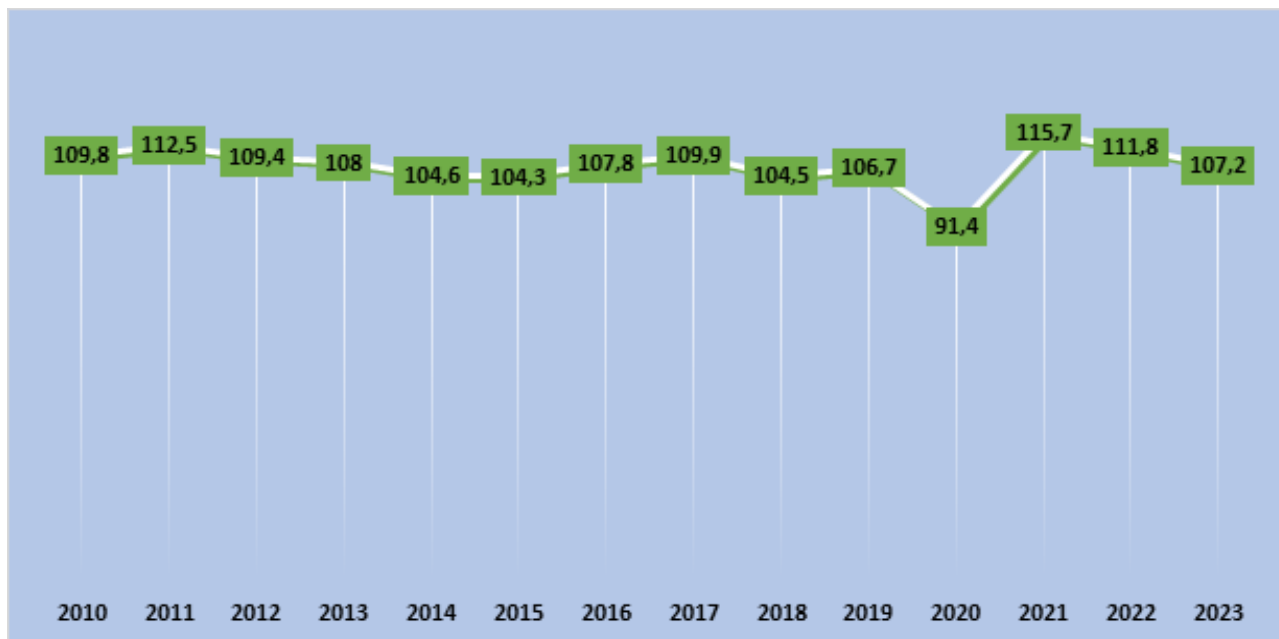
inqirozlar ta'sir ko'rsatgan bo'lishi mumkin. 2021–2023-yillarda ko'pchilik xizmat turlarida o'sish kuzatilgan, ammo bu o'sish bir tekisda bo'lmagan.

2021-yilda yashash va ovqatlanish xizmatlarida yuqori o'sish qayd etilgan (64,8%), bu pandemiyadan keyingi tiklanish bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Ta'lim sohasidagi xizmatlar, sog'liqni saqlash sohasidagi xizmatlar va ko'chmas mulk bilan bog'liq xizmatlar ham sezilarli o'sish ko'rsatgan. 2020-yilda yashash va ovqatlanish xizmatlari (–25,2%), ko'chmas mulk bilan bog'liq xizmatlar (–14,1%), transport xizmatlari (–14,3%) va boshqa xizmatlar (–14,3%) sezilarli darajada pasaygan. Bu pandemiyaning ta'siri bilan izohlanadi.

2010–2023-yillar davomida savdo xizmatlari, aloqa va axborotlashtirish xizmatlari, transport xizmatlari, me'morchilik va muhandislik izlanishlari, texnik sinovlar va tahlil sohasidagi xizmatlar, ijara xizmatlari, kompyuterlar va maishiy tovarlarni ta'mirlash bo'yicha xizmatlar, shaxsiy xizmatlar hamda boshqa xizmatlar turlarida pasayishlar va yuqori o'sish ko'rsatkichlari kuzatilgan.

Yuqoridagi ma'lumotlar asosida xulosa qilish mumkinki, xizmatlar sohasining o'sish sur'atlari bir tekisda bo'lmagan va turli omillar ta'sirida o'zgarib turgan. Tahlil qilinayotgan davrdagi ko'rsatkichlar xizmatlar sohasining iqtisodiyotdagi muhimligini va uning turli iqtisodiy sharoitlarga moslashuvchanlik xususiyatini ko'rsatadi.

Xizmatlar sohasidagi o'sish tendensiyasida davlat tomonidan yaratilayotgan imkoniyat va sharoitlardan oqilona foydalanish bilan birgalikda, sohaga keng ko'lamda tadbirkorlarni jalb qilish va bu orqali aholi bandligini ta'minlash kabi muhim omillar yotadi. Xususan, ishlab chiqarishning o'sishi, savdo-sotiqning kengayishi va aholining daromadlarining ortishi transport xizmatlariga bo'lgan talabni rag'batlantiradi. Aholining ko'payishi va shaharlarda yashash darajasining oshishi esa transport xizmatlariga, ayniqsa, shahar ichidagi va shaharlararo yo'lovchi tashishga bo'lgan talabni kuchaytiradi. Bu omillarni quyidagi jadval ma'lumotlari asosida tahlil qilish mumkin (4-rasm).

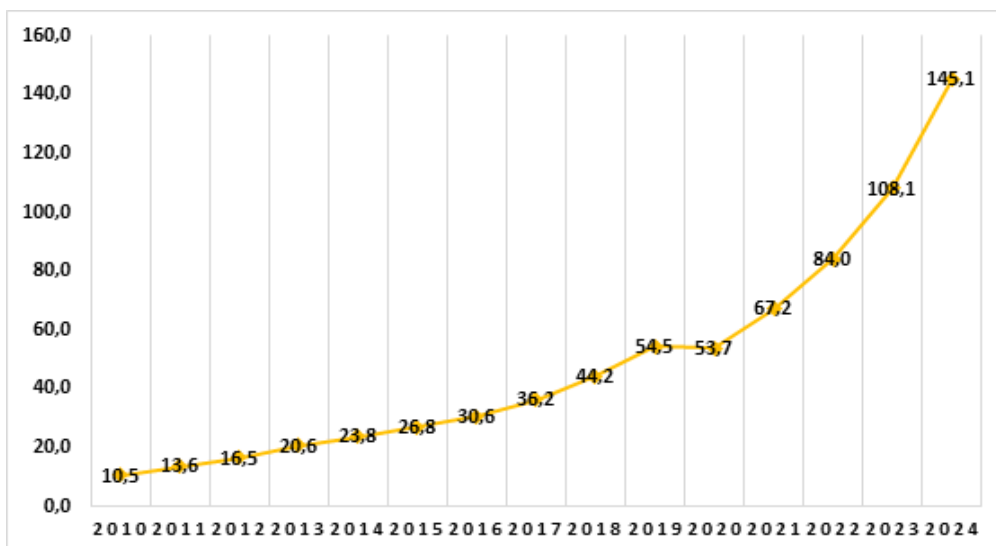


4-rasm. Transport xizmatlari o'sish sur'ati (foizda) [10].

Keltirilgan jadvaldagi ma'lumotlarni tahlil qilganimizda, berilgan ma'lumotlar transport xizmatlari hajmi yillar davomida bir tekis o'sishga ega emasligini ko'rsatdi. O'sish sur'atlari ijobiy va salbiy qiymatlarga ega bo'lib, tebranib turgan. 2011, 2016, 2017, 2019 va 2021-yillarda o'sish sur'atlari yuqori bo'lgan. Ayniqsa, 2021-yilda eng yuqori o'sish sur'ati (26,59%) kuzatildi. Bu pandemiyadan keyingi tiklanish bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

2012–2015, 2018, 2020, 2022 va 2023-yillarda pasayish kuzatilgan. 2020-yilda eng katta pasayish (–14,34%) kuzatilgan, bu koronavirus pandemiyasining ta'siri bilan bog'liq bo'lishi mumkin. 2010–2023-yillar oralig'idagi o'rtacha o'sish sur'atini hisoblash mumkin. Buning uchun barcha o'sish sur'atlarini qo'shib, ularning soniga bo'lish kerak. O'rtacha o'sish sur'ati taxminan 0,61% ni tashkil etadi. Bu ushbu davrdagi transport xizmatlari hajmi umuman olganda sekin o'sganligini ko'rsatadi.

Transport xizmatlarining hajmi odatda iqtisodiy o'sishga mos ravishda o'sadi. So'nggi yillarda quyidagi tendensiyalarni kuzatishimiz mumkin: yo'lovchi tashishning o'sishi aholining daromadlarining o'sishi va sayyohlikning rivojlanishi yo'lovchi tashish hajmini, yuk tashishning o'sishi ishlab chiqarish va savdoning o'sishi yuk tashish hajmini, hamda raqamli texnologiyalar va logistikaning rivojlanishi transport xizmatlarining samaradorligini oshiradi (5-rasm).



5-rasm. Transport xizmatlari yillik hajmi (mlrd so'm) [11].

Grafik ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, 2010–2019-yillar oralig'ida transport xizmatlari yillik hajmi barqaror o'sish tendensiyasiga ega bo'lgan va 2019-yilda (54,5 mlrd so'm) 2010-yildagiga (10,5 mlrd so'm) nisbatan umumiy hajmda qariyb 5 barobar o'sish kuzatilgan. 2020-yilda biroz hajmda o'zgarish bo'lgan (53,7 mlrd so'm) va 2020-yildan bugungi kungacha transport xizmatlari hajmida o'sish kuzatilmoqda.

2024-yilning yanvar–dekabr oylar yakuniga ko'ra, O'zbekiston Respublikasi bo'yicha transport xizmatlari hajmi 145 124,4 mlrd so'mni tashkil etib, 2023-yilning mos davriga nisbatan 8,6 foizga o'sdi [12].

Bundan xulosa qilish mumkinki, YalMning o'sishi mamlakatda ishlab chiqarish, savdo va xizmat ko'rsatish hajmini oshiradi, bu esa o'z navbatida transport xizmatlariga bo'lgan talabni kuchaytiradi. Transport infratuzilmasiga (yo'llar, temir yo'llar, aeroportlar va portlar) va transport vositalariga kiritilgan investitsiyalar sohaga sezilarli darajada turtki beradi. Davlat byudjetidan transport sohasiga ajratilgan mablag'lar transport infratuzilmasining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, raqamli platformalar, mobil ilovalar, GPS navigatsiya, onlayn buyurtma xizmatlari va ma'lumotlar tahlili transport xizmatlarini soddalashtiradi va ularning samaradorligini oshirishidan dalolat beradi.

Real sektorning keyingi eng yirik tarmoqlaridan biri hisoblangan aloqa va axborotlashtirish sohasi jadal rivojlanayotgan va dunyodagi barcha sohalarning rivojlanishiga kuchli ta'sir ko'rsatayotgan muhim bir yo'nalishdir. Aloqa va axborotlashtirish xizmatlari – bu axborot almashish va uzatish, hamda axborot texnologiyalari (AT) vositalari orqali ma'lumotlarni qayta ishlashga qaratilgan keng qamrovli sohadir. Ushbu soha odamlar, jamiyat va iqtisodiyotning barcha sohalari uchun muhim ahamiyatga ega.

Bu tarmoq iqtisodiyotning barcha yo'nalishlarida samaradorlikni oshiradi, yangi biznes imkoniyatlarini yaratadi va ishlab chiqarishni rag'batlantiradi. Shu sababli ham bugungi kunda ushbu sohada yaratilayotgan xizmatlarning o'sish sur'ati yil sayin o'z barqaror holatini saqlamoqda (6-rasm).



6-rasm. Aloqa va axborotlashtirish xizmatlarining yillik o'sish sur'ati (foizda) [13]



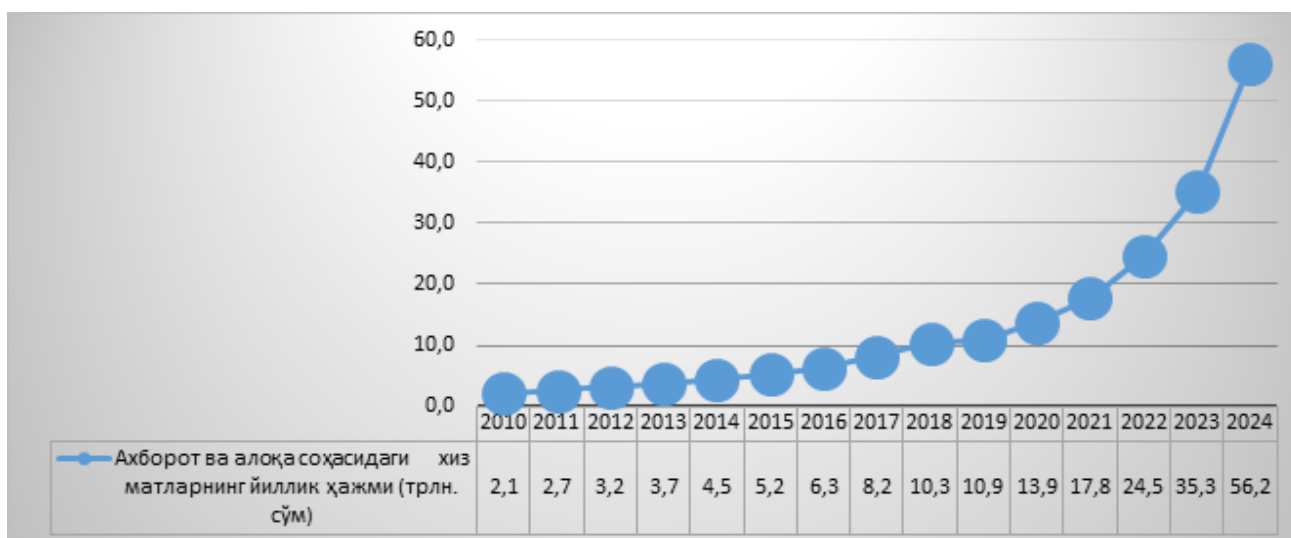
Aloqa va axborotlashtirish xizmatlarining yillik o'sish sur'atini tahlil qilganimizda quyidagi holatni ko'rish mumkin: barcha yillar uchun o'sish sur'ati 100% dan yuqori bo'lib, bu sohaning jadal rivojlanayotganini ko'rsatadi. 2010–2019-yillar oralig'ida o'sish sur'atlari asta-sekin pasayib borgan, ammo umumiy ko'rsatkich hali ham yuqori darajada qolganini ko'rish mumkin. O'sish sur'atlari yillar davomida biroz tebranishlarga ega bo'lgan. Masalan, 2011-yilda o'sish eng yuqori cho'qqigacha chiqqan (141,4%), biroq keyingi yillarda bir oz pasaygan. 2020–2023-yillar oralig'ida esa o'sish sur'atlari yana ko'tarilib, nisbatan barqaror bo'lgan.

Keltirilgan ko'rsatkichlar real sektorning muhim tarmoqlaridan biri hisoblangan aloqa va axborotlashtirish sohasining kelajakda ham o'sishi davom etishini ko'rsatmoqda. Ayniqsa, 5G texnologiyalari, sun'iy intellekt, narsalar interneti (IoT) va boshqa yangi texnologiyalarning joriy etilishi, raqamlashtirish jarayonining kengayishi, masofaviy xizmatlarga bo'lgan talabning ortishi sohaga yanada kuchli turtki berishi kutilmoqda.

Real sektorning aloqa va axborotlashtirish xizmatlari hajmi to'g'risidagi ma'lumot mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini, raqamli iqtisodiyotning o'sishini va aholining ma'lumotlarga bo'lgan talabini ko'rsatadi. Bu xizmatlar soni va hajmi yillar davomida rivojlanib, yuqori o'zgarishlarga erishmoqda.

Xususan, internetga ulanish bilan bog'liq xizmatlar (masalan, keng polosali internet, mobil internet) aholining raqamli faoliyatini yo'lga qo'yishda muhim rol o'ynamoqda. Dasturiy ta'minot va axborot texnologiyalari bilan bog'liq xizmatlar, shuningdek, ma'lumot saqlash va tahlil qilish xizmatlari ham respublika iqtisodiyotida muhim ahamiyatga ega.

Raqamli xizmatlarga bo'lgan ehtiyoj yuqori sur'atlarda rivojlanishda davom etmoqda. Oxirgi statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yilga borib hajmning yanada oshishi kutilmoqda (7-rasm).



7-rasm. Axborot va aloqa sohasidagi xizmatlarning yillik hajmi (trln so'm) [13]

Axborot va aloqa sohasidagi xizmatlarning yillik dinamikasi ularning rivojlanishini, iqtisodiy ahvolni va sohaga oid o'zgarishlarni tahlil qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Keltirilgan ma'lumotlar asosida tahlil quyidagicha bo'ladi: 2010-yildan 2024-yilgacha xizmatlarning yillik hajmi ortib borgan.

Ma'lumotlarga ko'ra, 2010-yilda 2,1 trln so'mdan 2024-yilga kelib 56,2 trln so'mgacha yetgan. Bu esa 14 yillik davrda xizmatlar hajmining 26,8 barobar o'sganini ko'rsatadi.

Dastlabki yillarda (2010–2016) o'sish tezligi bosqichma-bosqich ortib borgan bo'lib, bu juda barqaror o'sishdir. Masalan, 2011-yilda 2,7 trln so'm, 2012-yilda esa 3,2 trln so'mga yetgan. 2016–2024-yillarda esa o'sish tezligi keskin kuchaygan: 2016-yilda 6,3 trln so'm bo'lsa, 2024-yilda xizmat hajmi 56,2 trln so'mga oshgan.

O'sish yuqori tezlikda davom etmoqda: 2021-yildan 2022-yilgacha o'sish hajmi 6,7 trln so'mni tashkil etgan (17,8 trln so'mdan 24,5 trln so'mgacha). Bundan tashqari, raqamli xizmatlarga bo'lgan talab va texnologiyalarning rivojlanishi ushbu o'sishni yanada kuchaytirmoqda. Internet, mobil aloqa xizmatlari va bulutli hisoblash xizmatlarining kengayishi sohadagi o'sishning asosiy manbalaridan biridir.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, real sektor tarmoqlarida yutuqli ko'rsatkichlar mavjud bo'lgani kabi, muammo va kamchiliklar ham yetarli darajada saqlanib qolmoqda. Xatarlar maydoniga qishloq xo'jaligining kirishi ob-havo sharoitlariga bog'liqligi va suv tanqisligi bilan izohlanadi. Qishloq xo'jaligi uchun eng asosiy vazifa – tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish, optimal texnologiyalarni joriy qilish va raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish hisoblanadi.

Tarmoqning ijtimoiy holati esa olinadigan ish haqi va yashash minimumi o'rtasidagi farqda namoyon bo'ladi. Hisobot davrida aloqa va sanoat tarmoqlarida ijtimoiy muhit ijobiy tomonga o'zgarish kuzatildi. Qurilish sohasida



esa investitsion jozibadorlikni baholash tizimini takomillashtirish, loyihalash va ijara ishlarini rivojlantirish orqali yanada oshirish mumkin.

Umuman olganda, iqtisodiy jihatdan taraqqiy etgan davlatlarning xizmatlar sohasini rivojlantirishdagi tajribalarini chuqur o'rganish va samarali joriy etish O'zbekistonda xizmatlar sohasini rivojlantirish va sof raqobat muhitini shakllantirishga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF–60-son Farmoni. (2022). O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. <https://lex.uz>
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2024). Rasmiy statistika ma'lumotlari. <https://stat.uz>
3. World Bank. (2023). Uzbekistan economic update: Navigating global challenges. Washington, DC: World Bank. <https://www.worldbank.org>
4. International Monetary Fund. (2022). Republic of Uzbekistan: 2022 Article IV consultation – Staff report. Washington, DC: IMF. <https://www.imf.org>
5. Soliyev, A., & Karimova, N. (2021). Structural transformation of Uzbekistan's economy: Trends and prospects. *Journal of Central Asian Studies*, 28(2), 45–59. <https://doi.org/xxxx>
6. Smith, J., & Johnson, R. (2020). Industrial growth and economic development in Central Asia. *Economic Development Review*, 15(3), 112–130. <https://doi.org/xxxx>
7. United Nations Development Programme. (2022). Human development report 2022. New York: UNDP. <http://hdr.undp.org>
8. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/industry-2>
9. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/agriculture-2>
10. <https://strategy.uz/> Қишлоқ хўжалиги соҳасини ривожлантириш – аҳоли фаровонлиги ва барқарор иқтисодиётни таъминлашга хизмат қилади.
11. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/construction-2>
12. <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/services-2>
13. <https://yuz.uz/news/2024-yilda-ozbekistonda-transport-xizmatlari-hajmi-145-trillion-somdan-oshdi>



IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.



Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
